

РЕЦЕНЗИЈА

За проф. д-р Илија Велев предложен за дописен член во Одделението за лингвистика и литературна наука на МАНУ од Институтот за македонска литература при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

Проф. д-р Илија Велев е роден во 1959 година во Струмица. Своеето високо образование го оформил на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, каде што во 1982 година дипломирал на студиската група Историја на книжевностите на народите на СФРЈ и под Б на студиската група Македонски јазик и јужнословенски јазици. На истиот факултет во 1989 година одбрал магистерска дисертација под наслов „Лесновскиот книжевен центар“, а во 1994 година докторска дисертација на тема „Развојот на македонската книжевност во XIV век“. Во 1983 година е примен за асистент во научната единица Институт за литература при Филолошкиот факултет, кој подоцна ќе се осамостои под називот Институт за македонска литература. Тука тој ги стекнал сите научни звања – од асистент до научен советник и редовен професор и тука работи до денес, повеќе од четири децении. Бил раководител на Институтот и раководител на Одделението за средновековна македонска книжевност.

За време на овој четиридецениски период, проф. Илија Велев вршел научни истражувања во ракописни збирки во нашата земја и во странство, проучувајќи стари книжевни споменици со македонско потекло и на тој начин се оформил како исклучително компетентен проучувач на средновековната македонска книжевност и македонското ракописно книжевно наследство во целина. Како резултат од овие истражувачки активности, тој објавил над 500 специјализирани научни трудови: одделни монографии, статии во наши и странски реномирани списанија, реферати во зборници од научни симпозиуми и сл.

Од општо четириесет монографии, во триесет и една од нив се јавува како самостоен автор, додека во девет е коавтор со други научни работници. Меѓу нив би ги издвоиле четирите монографски трудови посветени на Лесновскиот книжевен центар: „Свети Гаврил Лесновски во книжевната традиција“ (1996 г.), „Лесновскиот книжевен центар“ (1997 г.), „Записи и натписи од Лесновскиот книжевен центар“ (2001 г.) и

„Лесновски Ковачевиќев пролог“ (2002 г.); монографиите посветени на средновековната македонска книжевност: „Македонскиот книжевен XIV век“ (1996 г.), „Македонска книжевност IX – XVIII век“ (2008 г.), „Историја на македонската книжевност, том 1, Средновековна книжевност“ (2014 г.), „Средновековни книжевни антологии (објавена по повод двеилјадитата годишнина на христијанството), репрезентативното издание „Светите Кирил и Методиј, рамноапостоли и сесловенски просветители“ (2016 г.), специјалниот прилог за св. Климент Охридски по повод 1.100-годишнината од неговото упокојување (2016 г.) и особено трудот „Византиско-македонски врски“ (2025 г.), за којшто во 2006 година авторот ќе ја добие државната награда „Гоце Делчев“.

Свои авторски текстови кандидатот има и во повеќе монографски публикации, работени во коавторство со други научни истражувачи, какви што се книгите „Скрипторски центри во средновековна Македонија“ (1997 г.), „Творци на македонската литература, IX – XVIII век“ (2004 г.), „Македонски споменици со глаголско и кирилско писмо“ (2008 г.), „Еден милениум наука и уметност во Македонија“ (2000 г.) и др.

Кандидатот проф. д-р Илија Велев има објавено 110 статии во македонски списанија со национална и со меѓународна редакција и во странска научна периодика, како и 113 прилози во зборници од научни конференции, одржани кај нас и во странство. Некои од нив претставуваат своевидни научни откритија, како што е статијата „Химнографските состави за светите Петнаесет тивериополски свештеномаченици. Уште една новооткриена химнографска творба на св. Климент Охридски“, објавена во реномираното белградско списание „Археографски прилози“ во 2002 година. Во други кандидатот врши презентација и афирмација на средновековната македонска книжевност и македонското книжевно наследство во странски научни средини, какви што се статиите „Кратовскиот книжевен центар и книжевната дејност на поп Јоан Кратовски во поствизантискиот македонски книжевен развој“, објавена во загребското „Slovo“ во 2015 година, „Kliment Ohridski utemeljivač makedonske duhovne i kulturne tradicije“, објавена во црногорското списание „Matica“ во 2016 година и др.

Проф. д-р Илија Велев учествувал на околу 200 научни конференции, одржани во нашата земја и во странство, организирани од реномирани образовни и научни институции, како што се Македонската академија на науките и уметностите, универзитетите во Македонија, националните научни институти, Српската академија на науките и уметностите, Руската академија на науките, Великотрновскиот универзитет

„Св. св. Кирил и Методиј“, Југозападниот универзитет „Неофит Рилски“ во Благоевград, Универзитетот „Св. Климент Охридски“ во Софија, Центарот за словеновизантиски истражувања „Проф. Иван Дујчев“ во Софија, универзитетите во Прага, Краков, Загреб, Будимпешта и Ниш, Филолошкиот факултет во Риека, Факултетот за јазик и книжевност во Цетиње и др.

Кандидатот проф. д-р Илија Велев бил претседател или член на организациски одбори на повеќе национални и меѓународни научни конференции: претседател на организациските одбори на меѓународните научни собири „Свети Наум Охридски и словенската духовна, културна и писмена традиција“ (2010 г.) и „Кирилометодиевската традиција и македонско-руските духовни и културни врски“ (2013 г.); член на организациските одбори на Првиот македонистички научен собир и Меѓународниот славистички конгрес, одржани во Охрид во 2008 година; член на советите на Институтот за фолклор и Институтот за македонски јазик, член на Советот за македонски јазик при Владата на Република Македонија (од 2024 г.) итн. Бил главен редактор на меѓународното списание за книжевна наука „Спектар“ и член на неговата редакција, како и член на редакцијата на списанието „Кирилометодиевистика“.

Проф. д-р Илија Велев бил главен истражувач на осум научноистражувачки проекти и учесник во други десет научни проекти. Учествува во макропроектот „Историја на македонската литература“ и во проектите „Средновековни жанрови во старата македонска литература“, „Света Гора и македонското книжевно наследство“, меѓународниот проект "Towards a Digital Library of South Slavic Manuscripts", финансиран од Европската Унија со учество на палеослависти од повеќе земји. Учествува, исто така, во научноистражувачки проекти на МАНУ, како што се двотомната „Македонска енциклопедија“, „Поимник на книжевната теорија“ и др.

Покрај научноистражувачката дејност, д-р Велев дава свој придонес и во образовно-педагошката дејност. Активно е вклучен во наставата на постдипломските и докторските студии во Институтот за македонска литература. Бил предавач на докторските студии на студиската група Македонистика при Катедрата за македонска книжевност на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, како и на вториот циклус студии при Православниот богословски факултет во Скопје. За време на оваа своја активност, тој бил ментор на повеќе магистранди и докторанди со теми од областа на средновековната македонска книжевност. На Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип

држел настава по предметот Средновековна книжевност, а во повеќе наврати одржувал предавања и на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура во Охрид.

Проф. д-р Илија Велев е добитник на плакети на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ (2006 и 2008 г.) и Институтот за македонска литература (2011 г.), на државната награда „Гоце Делчев“ (2006 г.) и на наградата на Град Скопје „13 ноември“ (2014 г.)

Кандидатот за дописен член проф. д-р Илија Велев е исклучително компетентен историчар на книжевноста, со повеќедецениски работен ангажман во научноистражувачката дејност и со обемен научен опус. Тој е научен работник со висок углед и кај нас и во странските палеославистички средини. Цениме дека тој и натаму компетентно може да придонесува за проучувањето на средновековната македонска книжевност и македонското ракописно книжевно наследство и за негова афирмација на домашен и меѓународен план, поради што предлагаме да биде примен за дописен член во Одделението за лингвистика и литературна наука.

Рецензент

акад. Ѓорѓи Поп-Атанасов

РЕЦЕНЗИЈА

за д-р Илија Велев, н. сов./ред. проф. во Институтот за македонска литература при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“,
кандидат за дописен член на Македонската академија на науките и уметностите

Биографски податоци. Проф. д-р Илија Велев е роден на 7 март 1959 година во Струмица, каде што го стекнува основното и средното образование, а високото образование го стекнува на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ при Универзитетот „Кирил и Методиј“, на студиската група Историја на книжевноста на народите на СФРЈ и под Б на студиската група Македонски јазик и јужнословенски јазици. Вториот циклус студии го завршува во 1989 година со магистерскиот труд под наслов *Лесновскиот книжевен центар*, а докторската дисертација под наслов *Развојот на македонската книжевност во XIV век* ја одбранува во 1994 година.

Од март 1983 година Велев е вработен во Институтот за литература (до 1998 година при Филолошкиот факултет во Скопје), каде што ја остварува својата научноистражувачка дејност до денес, стекнувајќи ги сите научни звања до научен советник/редовен професор. Тој е раководител на НУ Институт за македонска литература при Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ (1996 – 1998), учествува во нејзиното институционално осамостојување во ЈНУ Институт за македонска литература при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, кога е избран за прв в. д. директор во два мандата (1998 – 1999).

Велев е актуелен раководител на Одделението за македонска средновековна книжевност, а во еден период раководи и со Одделението за македонска книжевност во XIX век. Покрај долгогодишното учество во работата на научноистражувачки проекти (како главен истражувач и соработник), учествува и на голем број меѓународни научни собири. Резултатите од својата работа ги објавува, пред сè, во монографски трудови, во статии во научни списанија и во зборници од научни собири во земјата и во странство, а исто така се јавува и како уредник на специјализирани научни зборници.

Проф. д-р Илија Велев е вклучен и во образовната дејност на трите степени на високото образование: на додипломски студии како хонорарен професор на Филолошкиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип (2011 – 2012); како професор и ментор на вториот циклус студии во ЈНУ Институт за македонска литература при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје на *Културолошките студии во книжевноста*; како професор на вториот циклус студии при Православниот

богословски факултет „Св. Климент Охридски“ (2014 – 2019). На третиот циклус студии е кореализатор на предметот Заштита и афирмација на културното наследство, што е генерички предмет при интегрираните докторски студии на Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, а и избран за повеќе студиски групи и програми. Велев е и ментор на третиот циклус студии на студиската група *Културолошки студии*, како и на заедничката студиска група *Македонистика* на Институтот за македонска литература и Катедрата за македонска книжевност и култура на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“.

Библиографски податоци. И. Велев е автор на околу 500 трудови, и тоа: научни монографии, студии, статии во научни списанија и зборници, стручни прилози од областа на литературната наука, медијевистиката, палеославистиката, византологијата и културологијата. Неговите трудови се објавувани во списанија со национална и со меѓународна редакција, во домашни и странски зборници со меѓународен уредувачки одбор. Во приложениот селективен библиографски преглед се наведени 50 монографии и поглавја во монографии, 40-ина трудови во странската периодика и во странски научни зборници. За поголема прегледност се издвојуваат: научноистражувачки изданија, електронски научни изданија, приредени изданија (антологии) и книжевнотворечки (поетско-белегристички) изданија. Велев има учествувало со реферат на околу 200 научни конференции.

Трудови во меѓународни и домашни списанија. Истражувачките трудови на Велев се објавувани во списанија со национална и со меѓународна редакција, на пр. во: *Прилози на ОЛН при МАНУ*, *Литературен збор*, *Современост*, *Спектар*, *Контекст*, *Филолошки студии*, *Книжевен контекст*, *Кирилославистика*, *Македонски јазик*, *Годишен зборник на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“*, *Гласник на Институтот за национална историја*, *Историја*, *Balkanoslavica*, *Monumenta*, во странство: *Археографски прилози*, *Slovo*, *Matica*, *Lingua Montenegrina* и др. Велев има објавено повеќе трудови во *Прилози на Одделението за лингвистика и литературна наука* (XXXVI/1–2; XLV/1–2; XLVI/1–2; XLIX/1; XLIX/2) и во *Monumenta* (посветено на акад. Цв. Грозданов, 2019), во тематски зборници во издание на МАНУ, а учествува со одредници и во двете изданија на *Поимникот на книжевната теорија* (2007 и 2021, гл. уредник акад. К. Кулакова).

Како и останатите трудови од научниот опус на Велев, и прилозите во списанијата, главно, се од областа на: науката за литературата, палеославистиката, медијевистиката, византологијата и културологијата. Неговите трудови се препорачана литература во наставно-образовните програми на вториот и третиот циклус студии.

Трудови со национално значење. Според националното значење за македонската литературна наука и за афирмацијата на македонското ракописно културно наследство, во научниот опус на Велев се изделуваат монографиите и поглавјата во монографиите, на пр.: *Преѓлед на средновековни цркви и манастири во Македонија* (1990); *Македонскиот книжевен XIV век* (1996); *Свети Гаврил Лесновски во книжевната традиција* (1996); *Лесновскиот книжевен центар* (1997); *Кирилومتодијевската традиција и континуитетот* (1997); *Средновековни книжевни антологији, по повод 2.000 години од христијанството* (2000); *Зайиси и наџиси од Лесновскиот книжевен центар* (2001); *Лесновски Ковачевиќев ѓролоџ* (2002); *Византиско-македонски книжевни врски* (2005), што има и електронско издание (2012); пригодните изданија (во соавторство) *Македонскиот јазик во глобалниот свет* (2008), издадено и на англиски и на француски јазик, и *Македонски сџоменици со ѓлаѓолско и кирилско писмо* (2008), издадено и на англиски јазик; *Св. Константин-Кирил Филозоф, по повод 1.150 години од Моравската мисија и од воспоставувањето на кирилometодијевската традиција* (2013); *Историја на македонската средновековна книжевност* (2013); *Историја на македонската книжевност, том 1, Средновековна книжевност IX – XIV век* (2014); *Хроноѓрафијата и Романот за Александар Велики-Македонски* (2014); *Свети Кирил и Методиј, рамнојосџоли и сесловенски ѓпросветител* (2016); *Makedonija i Crna Gora. Kulturno istorijski i kniževnostvaralački kontekst* (2021); *Hrišćanstvo u crnogorskom duhovnom i kulturnoistorijskom identitetu. Tom I. Od pojave hrišćanske religije, civilizacija i culture do vladarskog zalaska dinastije Vojislavljevića 1189 и Hrišćanstvo u crnogorskom duhovnom i kulturnoistorijskom identitetu. Tom II. Na raskršću hrišćanskog Zapada i Istoka od početka XIII. Vijeka do sumraka države Crne Gore 1920* (2024).

Во монографски труд *Преѓлед на средновековни цркви и манастири во Македонија* се систематизирани околу 900 средновековни цркви и манастири, градени или обновувани во периодот меѓу IX и XVIII век, додека во монографијата под наслов *Македонскиот книжевен XIV век* има жанровска класификација на средновековната литература и посебно се проследува историскиот развој на секој книжевен жанр.

Од повеќегодишното сеопфатно истражување на дејноста на Лесновскиот книжевен центар се произлезени четири монографски изданија: *Свети Гаврил Лесновски во книжевната традиција* (1996); *Лесновскиот книжевен центар* (1997); *Зайиси и наџиси од Лесновскиот книжевен центар* (2001); и *Лесновскиот Ковачевиќев ѓролоџ* (2002). Значењето на овие дела е несомнено со оглед на тоа што Велев своите нови научни сознанија ги заснова на истражување на изворната граѓа, на оригиналното

ракописно наследство, како и на консултирање на релевантна научна литература. Во монографијата за *Лесновскиот книжевен центар* се презентирани многувековниот историски развој на манастирот, активната книжевна дејност на книжевници кои работеле таму, обработени се стотина ракописи пишувани меѓу XIV и XIX век, кои се достапни кај нас со оглед на тоа што се наоѓаат во странски библиотечни трезори.

Монографијата *Лесновски Ковачевиќев ѝролоџ* е плод на истражувања во Народната библиотека во Белград, каде што Велев врши идентификација на овој недоволно познат ракопис во палеославистиката. Тој се одлучува за фототипско издание со обемен предговор, со историски и теоретски коментари за словенскиот превод на прологот, со кодиколошка, јазична и текстолошка анализа на ракописот.

Особено се значајни и коавторските изданија (со акад. Ѓ. Поп-Атанасов и д-р М. Јакимовска-Тошиќ): *Скрипторски центри во средновековна Македонија* и *Творци на македонската литература IX – XVIII век*. Во монографијата *Скрипторски центри во средновековна Македонија* се застапени средновековните културни средишта во Македонија во кои се одвивала книжевна и духовна дејност во периодот меѓу IX и XVIII век. Секој книжевен центар е сеопфатно обработен, објавени се и натписите и записите како изворни сведоштва за богатата духовна, културна и книжевна дејност. Мошне значајни сознанија за нашата книжевна историја се содржани и во монографијата *Творци на македонската литература IX – XVIII век*, во која се претставени стотина автори, преведувачи и препишувачи, коишто се дел од историјата на македонската средновековна литература.

Во соавторското пригодно издание под наслов *Македонски споменици со глаголско и со кирилско ѝисмо* се претставени кратки податоци (за содржината, записите, местото на чување и др.) и илустрации на 50-ина писмени споменици пишувани од X до XVIII век со глаголско и со кирилско писмо, преку кои може да се согледа историскиот развој на македонскиот јазик.

Монографскиот труд *Историја на македонската книжевност, Средновековна книжевност (IX – XIV век)*, том 1 (2014) претставува плод на тридецениската научна дејност на Велев во областа на кирилометодиевската традиција. Сумирани се познати и нови сознанија за македонската средновековна литература од IX до XIV век, со прецизна периодизација, класификација на средновековните жанри, типологизација на книжевнотворечките процеси, истакнување на поважните книжевни центри и дејци.

Посебно внимание во научната јавност предизвикува и изданието *Византиско-македонски книжевни врски* (2005) како сеопфатно истражување на византиско-македонските литературноисториски односи, врски и влијанија. Меѓу другите, ќе ја

споменеме и монографијата посветена на богомилството, со посебен акцент на *Беседата иротиц богмилици на Презвиџер Козма* (2011).

Исто така, значајно дело посветено на почетоците на словенската писменост е монографијата *Светии Кирил и Методиј, рамноапостоли и сесловенски просветители* (2016), едно од посеопфатните осврти за дејноста на св. Кирил и Методиј како мисионери, просветители, богослови и книжевници.

Втората тематска преокупација во долгогодишната научноистражувачка дејност на Велев е континуитетот на македонскиот литературен развој. Неговите сознанија се сумирани во изданието *Кирилометодијевската традиција и континуитетот* (1997) во кое научно и аргументирано се претставува континуитетот на македонскиот литературноисториски развој од кирилометодијевскиот период па сè до преродбенските пројави. Во истражувањата се застапени Моравската мисија, дејноста на св. Кирил и Методиј и на нивните ученици, св. Климент и Наум Охридски.

Изданието под наслов *Проникнувања на традицијата и континуитетот* е збир од студии за средновековната македонска писмена традиција, додека третото издание од тематскиот циклус е насловено *Низ времињата на традицијата, Книжевно-историски погледи* (2006) и во него се застапени студии со изворни истражувања за култовите на повеќе светители, за византиската химнографија и нејзината перцепција во јужнословенските книжевни традиции. И во книгата *Во иочетокој беше Словојо* (2009), преку повеќе научни студии се презентираат нови истражувања од областа на македонската писмена традиција, но и за македонско-украинските, македонско-руските, македонско-хрватските и македонско-српските литературни врски. Научна потврда за македонската културноисториска традиција Велев приложува и во книгата *Културноисториски проникнувања* (2017). Ќе ги споменеме и монографијата *Погледи кон македонската културноисториска традиција* (2021) и најновата *Континуитетот на македонската културноисториска традиција и современост* (2025).

Изданието *Македонија и Црна Гора – Културноисториски и книжевноисториски контексти* првпат нуди обемни содржини за вековните врски меѓу двата народа, за културноисторискиот развој во Македонија и Црна Гора. Двотомното издание, пак, *Христијанството во црногорскиот духовен и културноисториски идентитет* е капитално дело за црногорската духовна и културна историја. Во првиот том, со поднаслов *Од основањата на христијанската религија, цивилизација и култура до основањата на династијата Војслављевиќ во 1189 година* и вториот том со поднаслов *На раскрсницата на христијанскиот зајад и исход од иочетокој на XIII век до самракот на држава*

ија Црна Гора во 1920 година, на повеќе од 800 страници, Велев со интердисциплинарен пристап го следи развојот на црногорската културна историја, во рамките на јужнословенските, балканските и словенските културните истории.

Велев има подготвено и четири електронски изданија: *Кирилицата по врвцијата на словенската писмена традиција во Македонија. Кириллица тројой славјанской письменной традиции в Македони* (2010); *Кирилицата по врвцијата на писменоста во Македонија* (2010); *Византиско-македонски книжевни врски* (2012) и *Четвороевангелието на јой Јоан Крајовски од 1562 година* (2012).

Учества на меѓународни научни конференции. Резултатите од научноистражувачката дејност на Велев се презентирани пред националната и пред меѓународната научна и културна јавност преку предавања, реферати, пленарни реферати и излагања на околу 200 научни конгреси, конференции, собири, семинари и сл. На пр. на научните собири: *Македонскиот јазик во XIX век* (1993), *Свети Климент и свети Наум и нивниот придонес во развојот на словенската писменост и култура* (1993), *Свети Наум Охридски – живот и дело* (2005), *Фолклорот и заедничките културни вредности на Балканот* (2006), *Македонскиот идентитет низ историјата* (2008), Научна славистичка конференција: *Македонско-руски јазични, литературни и културни врски* (2001), Македонско-украинска научна конференција: *Украинско-македонски паралели во историјата и во современоста* (2007), Меѓународен славистички конгрес во Охрид (2008), Меѓународен научен собир *Милениумското зрачење на св. Климент Охридски* (2016), *Македонска книжевна архива: од ракопис до дигитална култура* (2021) и многу други. Велев е долгогодишен учесник на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура и на *Научните конференции* во рамките на Семинарот итн.

Членство во уредувачки и организациски одбори. И. Велев е иницијатор и претседател/член на повеќе организациски одбори за одбележување на значајни годишнини поврзани со животот и дејноста на св. Кирил и Методиј и нивните најдоследни следбеници св. Климент и Наум Охридски, на пр. претседател на Организацискиот одбор на конференцијата по повод 1.100-годишнината од упокојувањето на св. Климент Охридски и др., а во прилог на заложбите за потврдување на македонски влог во кирилometодиевско културно наследство.

Награди и признанија. Научноистражувачката дејност на Велев е вреднувана и потврдена со повеќе награди и признанија, меѓу кои се: наградата „Гоце Делчев“ за монографскиот труд *Византиско-македонски книжевни врски* (2006), Плакета за посебна афирмација на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во областа на

научноистражувачката дејност (2006); Плакета за посебен придонес во развојот и работата на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура (2008); Плакета за посебен придонес во работата, развојот и афирмацијата на Институтот за македонска литература (2011), наградата на Град Скопје „13 Ноември“ (2014) за исклучителни достигнувања во науката и во образованието за монографијата *Историја на македонската книжевност*, том 1, *Средновековна книжевност IX – XIV век*.

Образовна дејност. Велев е вклучен во наставата на вториот циклус студии *Културолошки студии во книжевност*а во ЈНУ Институт за македонска литература со предметите: Византиско-културолошки студии, Кирилометодиевистика, Библијата во културната традиција, Културно наследство и Културен туризам (како кореализатор) и на третиот циклус студии на студиската група *Културолошки студии* со предметите: Писмата и писмените споменици како културно наследство и Културното наследство на Света Гора. Исто така, на докторските студии на студиската група *Македонистика* на ЈНУ Институт за македонска литература и на Катедрата за македонска книжевност и култура на Филолошки факултет „Блаже Конески“ ги предава предметите: Византиско-македонски книжевни врски и Охридска книжевна школа. Тој гостува како визитинг-предавач на неколку странски универзитетски и научни центри, а во наставната 2014/2019 година е наставник и на вториот циклус студии при Православниот богословски факултет „Св. Климент Охридски“ со изборниот предмет Христијанска цивилизација и култура.

Меѓународна соработка. На бројни меѓународни конференции во странство Велев остварува соработка со колеги од областа на палеославистиката од повеќе центри: Србија, Бугарија, Хрватска, Црна Гора, Русија, Украина, Полска, Чешка, Словачка, Австрија, Холандија, Германија, како и размена на научноистражувачки искуства, стручна литература и микрофолмови со ракописи или електронски снимки.

Научноистражувачки проекти. При своето професионално изградување и усовршување во областа на палеославистиката, археографијата, кодикологијата, палеографијата, текстологијата и поетиката, И. Велев активно учествува во повеќе национални и меѓународни научноистражувачки проекти, вградувајќи ги сознанијата од научните престои во странски научни, библиотечно-резервски и други институции. Како главен истражувач го реализира проектот *Византиско-македонски книжевни врски*, како и проектот *Свети Константин-Кирил и Методиј Солунски – монографско истражување* на Институтот за македонска литература. Исто така, од особено значење се и мултидисциплинарните проекти за македонско-црногорските културноисториски врски и влијанија: *Македонија и Црна Гора: Културноисторијски и*

књижевност, варалачки контекст, при Матица црногорска во Подгорица (2019 – 2020) и Христијанство у црногорском духовном и културноисторијском идентитету, при Матица црногорска во Подгорица (2021 – 2023). Значаен е и неговиот влог во проекти од областа на културата од јавен интерес за Скопје: Популаризација на културното наследство во Скопје и Скопско (2019), Културниот туризам во афирмација на македонското културно наследство во Скопје и Скопско (2020) и Писменото и книжевното наследство од Скопје и Скопско (2021) во реализација на Институтот за македонска литература и Град Скопје.

Велев учествува во макропроектите на Институт за македонска литература: Историја на македонската литература; Македонска книжевна енциклопедија – автори и дела; Средновековни жанрови во старата македонска литература; Скрипторски центри во средновековна Македонија, Творци на средновековната македонска книжевност, Кирилومتодијевскиот превод на Библијата, Света Гора и македонското книжевно наследство. Посебно ќе го истакнеме и учеството во меѓународниот макропроект *Slovo: Towards a Digital Library of South Slavic Manuscripts* (2007 – 2008), како и во тековниот меѓународен проект *European Cultural Route of Ss. Cyril and Methodius*, Part of the Cultural Routes Program of the Council of Europe (со учесници од Италија, Чешка, Словачка, Хрватска, Словенија, Унгарија, Бугарија, Грција и Македонија).

Членство во уредувачки и организациски одбори, државни комисии и сл.
Д-р И. Велев бил главен уредник и член на редакција на списанието *Сиектар* и на повеќе научни зборници, претседател или член на организациски одбори на меѓународни научни конференции, програмски координатор и член на Организацискиот одбор на 2008 – Година на македонскиот јазик при Владата на Република Македонија и на Првиот македонистички научен собир (2008), член на Програмскиот одбор на Меѓународниот славистички конгрес во Охрид (2008), претседател на комисии за одобрување на учебници за основно и средно образование по предметот Македонски јазик и литература во Бирото за развој на образованието при МОН, член на Комисијата за издавачка дејност при Министерството за култура (2007, 2008), а актуелен член е на Советот за македонски јазик и др.

За придонесот на научноистражувачката дејност. Во четиридесениската научна дејност, Велев се изградува како афирмиран истражувач кој своето искуство го гради со истражување на голем број ракописни збирки, а своите научни сознанија ги црпи од оригиналното македонско ракописно наследство разнесено и надвор од Македонија. Во рамките на тоа, успева да идентификува и да проучи голем број

оригинални словенски книжевни творби, непознати преписи, да ја проследи дејноста на повеќе книжевни дејци во рамките на средновековните книжевни и духовни центри.

Со своите стекнати знаења од областа на палеославистиката, археографијата, текстологијата и др., Велев има несомнен влог во расветлувањето на континуитетот на македонската културна традиција сè до преродбата, во проследувањето на дејноста на значајни книжевници кои во македонските средновековни центри создавале ракописни творби, во периодизацијата, систематизацијата и класификацијата на средновековните жанри, во определувањето на нивните стилски и лексички особености.

Објавените трудови на Велев се потврда за неговата неуморна и студиозна работа, за неговиот влог во македонската наука, меѓу другото и со првообјавите за бројни автори и дела од македонскиот средновековен период, за новооткриени ракописи итн. Преку научноистражувачките резултати тој дава свој придонес во потврдувањето на македонската културна традиција, на македонскиот културноисториски идентитет.

Како компетентен, афирмиран и посветен истражувач од областа на книжеvnата историја, со постигнатите значајни резултати и во работата на научноистражувачките проекти и во издавачката дејност, уверени сме дека проф. д-р Илија Велев со изборот за дописен член на Македонската академија на науките и уметностите може да има значаен придонес во научноистражувачката дејност на Македонската академија на науките и уметностите.

Скопје,

25.7.2025 г.

проф. д-р Лилјана Макаријоска,

доп. член на МАНУ

